

Ötven éve annak, hogy Budapest egyik nagy látványosságát és nevezetességét, a New-York kávéházat megnyitották. Sokáig pompázott mint a város legszebb, legelőkelőbb kávéháza, újságírók, művészek, igazi és álbohémok fejedelmi palotája, amely egész nap és egész éjjel vendégeinek a rendelkezésére állt, karzatán még borbélyműhelye is volt. Megnyitása óta tulajdonképpen sohasem zárták be, fényes szimbóluma volt az örökkévalóságnak. Enni, inni, cikkeket és verseket írni lehetett benne, a márványasztalra támaszkodva aludni is. Senkinek sem jutott eszébe, hogy fáradt vagy hajléktalan embertársát bármilyen időtöltésében háborgassa. Erre külön gondadal ügyelt Reisz Gyula, a jóságos főpincér, az olcsó „irodalmi reggeli“ és a korlátlan hitel lelkes föltalálója. Nem tudom, hányan élnek még a New-York ősi törzsvendégei közül, de ha ezek a lelkük mélyére néznek, alighanem fölfedezik, hogy ma is tartoznak még neki.

A New-York kávéház atmoszféráját ez a nagyszerű főpincér teremtette meg. Úgy cirkált az asztalok körül, mint a gondviselés; tudtuk, hogy vigyáz ránk, tudtuk, hogy amíg kávéházban a fényezés és a nyomor között imbolygunk ide-oda, nagy bajunk nem eshet. Jó emberismerő, kitűnő kritikus volt, tudta, közülünk ki viszi valamire és ki kallódik el menthetetlenül. A kávéház bérlői ez idők során több ízben változtak, csak a főpincér maradt változatlanul Gyula, legenda alakja az akkori idők és az akkori irodalom történének.

★

A diadalmasan fejlődő város és századunk virágbaboruló irodalmának a történetét kellene vázolnom akkor, amikor a New-York multjáról beszélek. A fővárosnak már-már egymillió lakosa volt, ipara, kereskedelme, a kényelemre és a szórakozásra való igénye hihetetlenül föllendült, sajtója elhatalmasodott. A tekintélyes és unalmas régi lapok helyét fürge, modern, krajcáros új újságok foglalták el, utcai életünknek népszerű figurája lett a rikkancs. Az újságárus fiúk között költő is akad: Bakti Gyula. A kávéháznak a körütra néző ablaküvegei mögött úgy ödöngtünk, mint valami hatalmas akváriumban a furcsa, néma halak. Kibámultunk a körütra, a körüt pedig bebámult reánk. Ráérő járókelők megálltak az ablakok előtt és farkasszemet néztek velünk, talán azon csodálkoztak, hogy a körüt lüktető életében mi is ráértünk a semmivézésre. A nagy ablakokat nyáron elmozdították helyükről, terraszt bokroztak a kávéház elé, délelőttönként ott sakkoztunk. Elszánt utcai kibicék seregletek egy-egy saktábla köré, beleszóltak a játékba, tippet adtak, hogyan folytassuk. Veszekedtek egymással és a játékosokkal. Egy elkeseredett kibic egyszerűen az én kezemből is kivette a bástyát és fejemre könyökölve egy merész lóugrást kockáztatott meg. Nem tudtam megakadályozni, hogy helyettem végigjátssza a játszmat. El is vesztette, mire sértődötten, köszönés nélkül otthagyt. Nem panaszkodhatunk, a New-York minden előkelőségével is demokratikus kávéház volt, egyfor-

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző:

A RÉGI „NEW-YORK“

Cím:

AZ ÚJ HUNGÁRIA

A „Belkereskedelem“ számára

Forrás:

írta: HELTAI JENŐ

(Hely)

Belkereskedelem

1954. (Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

nyomt. XX. cs. 23. sz.

mán vonzotta az arisztokratákat, a nyárspolgárokat és a bohémokat, ahogy nyári esteken a vakító villamos-lámpa változatlan közönnyel gyűjti maga köré a mindenféle és mindenféle celtalanul tévelygő lepkéket és bogarakat. Varázsának senki sem tudott ellenállni.

Mindenki mindenkit ismert benne. A pincér rögtön kiszolgált, meg sem várta, hogy rendelj valamit. Szó nélkül megkaptad mindennapi feketédet és hozzá a tintatartót meg az írópapirost. A töltőtoll akkor ritkaság volt még, az író dolgozni akart. Száz meg száz cikkem született a New-Yorkban a bejáró mellett álló kerek kis márványasztalon, melléje másnak tilos volt letelepednie. Elbizakodottságomban láttam is már azt a márványtáblát, amely emlékeimet majdan meg-

örökíti: itt élt és itt dolgozott valamikor a halhatatlan H. J.

Bocsánatot kérek a nyájas olvasótól ezek miatt a kis egyéni emlékek miatt, hiszen tulajdonképpen a régi New-York kávéház hiteles történetével illene foglalkoznom. De erről nem sokat tudok. Emlékezek arra, hogy a kávéház első tulajdonosa, az öreg Steuer bácsi volt, aki a Fiume kávéházat hagyta ott a New-York kávéházzért. Steuer bácsi, itt tanulta meg, mi az új idők igazi kávéjának a földadata. Ezt a nehéz földadatot nem tudta sokáig teljesíteni. A New-York bérletét átengedte a Harsányi testvérpárnak. A két testvér közül az idősebb tanár volt, diákkorában Baján nekem házitánitóm és neve-

lőm. Mindig óvott a kávéház mérgező levegőjétől, eladdig, míg maga is fölcsapott kávésnak. Akkor természetesenek látta már, hogy minden nap pontosan megjelennek kávéházában. Harsányiékától Tarján vette át a New-York bérletét. Ennek a kávéháznak ez volt a mennybe-

Osztályozás

Tárgy:

640.24

Hely:

„New York“ kávéház

Idő:

1954

Személy:

Helyszám:

menetele. Kivált külsőségei, előkelő és nagyon vegyes közönsége, éttermének borsos árai, valamelyes zárkózottsága emelték a mindennapi fölé. Tarján maga is újságíró volt, nagy riporter, nagy ismerője Budapest éjjeli életének, amelyben, mint sanzónénekes és konferanszié maga is tevékenyen közreműködött. Az irodalom és a művészet az eddigénél is melegebb és megihettebb hajlékot talált kávéházában, utóbb még bárt is, ebben jó italok, jó zongoristák és kevesebb tehetséges sanzónénekesnők üdítették a szomjazókat. Azután... Budára költöztem és — amit addig mindennapos feladatomban láttam — nem tudtam tovább szemmel kísérni a New-York kávéház sorsát. Hanyatlásának és megsemmisülésének története számomra ismeretlen. Csak nevek maradtak meg emlékezőszemben, nevek és anekdóták, sokezer név és sokezer anekdóta...

Ennek a könnyelmű, lármás, tarka, részeg világnak mindenféle háború, csapások, külső és belső bajok után természetesen egyszer vége kellett, hogy legyen. A New-York leegyszerűsödött, elszegényedett, elvesztette rangját és dicsőségét. Inkább emlékeiből élt csak, a hozzája fűződő nevekéből, anekdótákból, legendákból. Inkább kegyhely volt már, mint kávéház. Ha néha-néha betévedtem, végignézttem az asztalokon és meghatódtam: kis, fekete selyem-sapkával fején itt ült a Hét fiatal óriásaival Kiss József főszerkesztő úr, amott a kassza szomszédságában tajtékpipájával és egri szűzdohányával Gárdonyi Géza, brittanikájával Ujházy Ede, a Nemzeti Színház nagy színéze, cigarettájával a friss és fiatal Molnár Ferenc, a gyönyörű Bródy Sándor, félrehajtott fejjel a borongó Krúdy Gyula, a savanyú Kóbor Tamás, az örökké füttyörésző Beöthy László, egyszerre öt színháznak az igazgatója, a belső teremben állt a híres „veseasztal“, a mindenkiket megszóló, mindenkinek a veséjét kiszedő jámbor írók békés emberevő-szövetsége... mit folytassam?

★

A régi New-York meg halt, elmúlt. Helyén ma szép, új kávéház nyílik meg: a Hungária. Élni és virulni akar új világunkban. Sok szerencsét kívánok hozzá. Itt-ott megőrzött valamit a régi New-York díszéből, ezeket talán kiegészíthetnék a multa emlékeztető egy-két képpel vagy szobrocskával is a magamfajta elaggott törzsvendégek számára.